

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО В ІНФОРМАЦІЙНУ ДОБУ

УДК 001.102:008

orcid.org/ 0000-0002-9461-7305

ЦАРЕНОК Андрій Вікторович

доктор філософських наук, доцент Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ІНФОРМАЦІЯ-КУЛЬТУРА- ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА

Наявність інформаційного компоненту із найсивішої давнини являє собою іманентну ознаку культури людства, при чому, одну із найприкметніших її ознак. Культурне буття, яке б значення ми не вкладали у це словосполучення, принципово неможливо уявити без інформації – сукупності різноманітних ідей, смислів, “меседжів”, свідчень, що в той чи той спосіб апелюють до свідомості людини та суспільства, сприймаються, інтерпретуються і стають підґрунтям для формування й утвердження знань, переконань та ідеалів.

Дослідження феномену культури з філософських, історичних, мистецтвознавчих, культурологічних або теологічних позицій із необхідністю пов’язане з дослідженням інформації: її знайденням, за потреби – дешифрацією, подальшим аналізом, осмисленням та використанням. Зрештою, цього вимагає не лише логіка наукових студій, а й логіка всього людського життя як такого: навіть людське повсякдення, наприклад, сферу побуту, неможливо уявити без “перетину” з певною інформаційною площиною. Водночас, людина не тільки сприймає й осмислює вже присутнє в культурі інформаційне *дещо*. Свідомо чи несвідомо вона повсякчас виступає *суб’єктом* творення все нової й нової інформації, принаймні, інформації-для-іншого. Відбиток пальця давнього гончара, що зберігся на глечичку, зафіксована фольклористом обмовка казкаря із далекої провінції, старі бутси відомого футболіста, дбайливо підібрані його “фанатами”, “няшне” фото, “для приколу” викладене в соцмережах, недопалок, кинутий біля урни пасажиром, який нарешті дочекався своєї маршрутки, ба навіть оздоблена виразним текстовим супроводом карикатура на суворого екзаменатора, залишені студентом на парті, – все це й тому подібне, яким би парадоксальним не видавався наш висновок, таки здатне знайти своє місце в інформаційному просторі й виступити джерелом для студіювання культури. Такий “панінформатизм” спричинює розгляд культури як справжнього “гіпертексту” – сповненої інформаційного *дещо* реальності, що вимагає належного “прочитання”. Її “читача” варто уподібнити до детектива, який оточений безліччю фактів: з-поміж них він має майстерно відібрати *саме ті факти* – докази, – не менш майстерно їх дослідити та, зрештою, зробити вірні висновки, без чого кримінальна справа так і залишиться нерозкритою.

Цей розлогий вступ, що в ньому наводяться досить очевидні й хрестоматійні факти, зроблено з огляду на мету нашого повідомлення. Вона полягає у філософсько-культурологічному осмисленні тієї суттєвої переваги й, водночас, того загрозливого виклику, якими для людства постає вкрай активний розвиток явища, інтерпретованого як “інформаційна культура”, а також у визначенні стратегії ставлення до неї.

Як уже було зазначено, наявність інформації є обов’язковою властивістю світової культури, а отже, й будь-якого історико-культурного середовища. Втім, ступінь такої наявності чи-то рівень “концентрації” інформаційного компоненту культури та загальна кількість інформаційних осередків може бути різною. При чому, різною виявляється й “поведінка” інформації стосовно всього суспільства в цілому та кожної окремої особистості: з тих чи тих причин інформація по-різному “оточує” людину, справляючи на неї певний вплив.

Сучасний світ має справу з надзвичайно високим рівнем присутності найрізноманітнішої інформації в площині культурного життя. Невипадково кінець ХХ – початок ХХІ ст. в історії людства позначений переможним утвердженням такого явища як інформаційна культура. На думку культуролога І. Федорової, у цій соціокультурній ситуації сучасності “домінують, стають визначальними щодо політичних, економічних та інших культурних сфер інформаційні процеси комунікації у суспільстві”, при чому найвпливовішими факторами інформаційної культури виступають “розвиток інформаційних технологій та засобів масової комунікації” (Федорова, 2009, с. 142).

Не можна не погодитися з висновком, що науково-технічний прогрес являє собою вагомий чинник такого стану речей (щоправда, на нашу думку, перелік його найважливіших чинників все ж слід розширити). Спричинений, зокрема, тривалою акумуляцією власне інформації, а також досвідом її збереження, опрацювання й використання процес стрімкого розвитку новітніх технологій закономірно позначається й на розвитку інформаційного виміру культури. У певному сенсі, наявність інформації “здатна” так чи так “дбати” про саму себе, сприяти все більшому своєму зростанню. Це виявляється у швидкому вдосконаленні засобів пошуку, фіксації й збереження певного інформаційного *децю* і, водночас, засобів доступу до нього. Розробка й використання все нових і нових технологій (зовсім не випадково названих інформаційними) уможлиблює бурхливий розвиток та “згущення” інформаційного “оточення” людини, не просто популяризуючи, але й часто, по суті, нав’язуючи його. Інформаційний потік стає дедалі ширшим і навіть бурхливішим, а інформаційний вплив може виявляти своєрідну “агресивність” і перетворюватися на справжній інформаційний пресинг. За таких обставин людина досить успішно знаходить інформацію, але й інформація, у свою чергу, доволі вдало “полює” на людину. Зрозуміло, що в цьому випадку за нав’язливим або агресивним інформаційним *децю* стоїть продукуючий і контролюючий його *дехто*, однак в умовах інформаційної культури останній стає надзвичайно могутнім.

Тим часом інформаційна насиченість сучасної культури стає дедалі більшою. З одного боку, цей процес має незаперечне позитивне значення: він сприяє подальшому розвитку культурних традицій, способів розв'язання конкретних проблем, розповсюдженню необхідних знань, ствердженню життєво важливих ідеалів і прагнень. Але, з іншого, – вже наявний інформаційний потенціал людства (історична пам'ять та досвід осмислення сьогодення) змушують при оцінці феномену інформаційної культури виявляти стриманість і навіть обережність.

У першу чергу, не можна не брати до уваги згаданий “кількісний” аспект розвитку сучасного інформаційного поля, а саме його особливо швидке розширення. Виникає питання: чи здатне людство й далі нести “багаж” інформації, “вага” якого настільки збільшилася лише за останні кілька десятиліть? Чи не стане в майбутньому “багаж” тим “тягарем”, важкість якого виснажить і розчавить самовпевненого мандрівника? Чи не кине він у розпачі разом із “баластом” того, що дійсно може допомогти у мандрах? І на разі йдеться не лише про, скажімо, збереження як індивідуальної, так і суспільної психічної адекватності за умов досить частого агресивно-інформаційного тиску та про боротьбу з ним. Зростаюча надмірно швидкими темпами кількість інформації (навіть нешкідливої і потрібної) попри класичну практику диференціації сфер знання, на наш погляд, здатна викликати в людини крайній гносеологічний песимізм – непорозуміння, розгубленість чи взагалі свого роду “самоусунення” від прагнень осягати дійсність, виправдання свого небажання вивчати, мислити, пізнавати. Реакцією на непомірну інтенсивність потоку інформації може стати й свідоме чи несвідоме увімкнення “механізму” відкинення, ігнорування чи забуття особистістю або суспільством певних інформаційних “блоків”, що може виявитися не тільки недоречним, але й фатальним.

Окрім того, нам варто замислитися над давньою проблемою належного відбору інформації, вміння адекватного й виправданого відділення основного від другорядного та корисного від шкідливого. Відповідно, предметом роздумів стає “якісний” аспект розвитку інформаційного потенціалу культури, в контексті якої ми констатуємо наявність тих чи інших підходів ставлення до інформації. Інформація, яку “бере на озброєння” особистість, повинна вражати не стільки кількістю, скільки якістю. Згаданий “читач” “гіпертексту” культури мусить виявляти розбірливість і критичність (що, до речі, зовсім не виключатиме розвитку його ерудиції). Формуванню цього вміння покликані сприяти і батьківське слово, і храмова проповідь, і, зокрема, гідна й повноцінна гуманітарна освіта. Будь-який фахівець, для більш-менш успішного орієнтування у вирі сучасної інформаційної культури має обов'язково до певної міри стати гуманітарієм. Як недоречно, коли, наприклад, “праця молодого наукового, педагогічного, інженерно-технічного тощо працівника, маючи вузькоспеціалізований, хоча і творчий характер, не доповнюється багатоманітними контактами з ін-

шими культуротворчими чинниками (філософія, релігія, мораль, мистецтво тощо). Розумова праця тут не стає інтелектуальною, творчою діяльністю” (Личковах, 2011, с. 153), – розмірковує філософ та культуролог В. А. Личковах. І до того ж такій людині буде доволі легко заплутатись у лабіринтах незліченних інформаційних пропозицій чи стати жертвою зухвалого й брутального інформаційного “рейдерства”, – додамо ми.

Таким чином, належно відповісти на виклик інформаційної культури та скористатися її перевагами можна за умови розвитку розуміння специфіки інформаційних процесів сьогодення та вміння критичного сприйняття й засвоєння інформаційної пропозиції – діяти за принципом *вистояти й не розгубитися перед “кількістю” та обрати “якість”*.

Список використаних джерел

- Личковах В. А. Некласична естетика в культурному просторі ХХ –початку ХХІ ст. Київ: НАКККіМ, 2011. 224 с.
Федорова І. І. Культурологія: навч. посіб. Київ: НТУУ «КПІ», 2009. 160 с.

References

- Fedorova I. I. (2009). *Kulturolohiia [Cultural Studies]*. Kyiv: NTUU “KPI” [in Ukrainian].
Lychkovakh V. A. (2011). *Neklasychna estetyka v kulturnomu prostori XX –poch. XXI st. [Non-classical aesthetics in the cultural space of the XX beginning of XXI centuries.]*. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

УДК 130.2

orcid.org/ 0000-0003-0493-5519

orcid.org/ 0000-0003-1962-9725

МЄШКОВ В'ячеслав Михайлович

доктор філософських наук, професор кафедри філософії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

СОМКІН Олександр Олексійович

доктор філософських наук, професор кафедри англійської мови для професійної комунікації ФГБОУ ВО «Національний дослідницький Мордовський державний університет імені Н. П. Огарьова»

**ПРО РУЙНУВАННЯ
ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМУ В СУЧАСНІЙ
СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ ЯК ОДНУ З
ГОЛОВНИХ ОЗНАК ЇЇ КРИЗИ**

З гори початку ХХІ століття можна спостерігати, що однією з найважливіших закономірностей розвитку світової культури є протистояння